

AJASSA LIIKKUU

T. Kortteinen säväytti

Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkija Timo Kortteinen sai Budapestiin kesäkuun alussa koontuneen kansainvälisen alkoholitutkijakonferenssin säväyttämään. Perusteelliseen tilastoanalyysiin nojautuen Kortteinen vetäisi maton viime vuosina ”selviöksi” tulleen ns. ylijäämäteorian alta. Yleensä on harvinaista, että tällaisten konferenssien yleisistuntoesitelmiä kukaan kommentoi; Kortteisen lopetettua pöytämarssi kymmenkunta innoittunutta vastaväittäjää.

Ylijäämäteoria on lyhykäisyydessään seuraava. Viime vuosikymmenen aikana alkoholin kulutus on teollistuneissa maissa pitkän kasvukauden jälkeen vakiintunut, eikä uutta kasvuaalto ole näköpiirissä. Silti alkoholin tuotanto jatkuvasti kasvaa, ja kehittyneiden maiden oman kulutuksen yli jäävä määrä suurenee. Jonnekin ylijäämäviina on markkinoitava, ja ainoaksi vaihtoehdoksi jäävät kehitysmaat. Viime aikojen kulutusnousun kehitysmaissa onkin selitetty johtuneen monikansallisten alkoholiyhtiöiden valtaisista markkinointiponnistuksista.

Timo Kortteisen tulokset taas kertovat toista. On kyllä totta, että kolmannen maailman kulutus absoluuttialkoholina mitattuna on liki kolminkertaistunut parin viime vuosikymmenen aika-

na. Mutta nousu on johtunut miltei kokonaan kehitysmaiden oman tuotannon kasvusta, tuonnin osuus on pysynyt koko ajan marginaalisena ja miltei paikallaan. 60-luvun alussa tuonnin osuus absoluuttialkoholina laske-
tusta kulutuksesta oli 2,7 % ja 80-luvun alussa 3,0 %.

Varsin suuri osa kehitysmaissa juodusta alkoholista on edelleen kotitekoista ja usein myös laittomasti valmistettua. Tämän kotitekoisen alkoholin myynti on esim. useilla Afrikan alueilla monien perheiden pääsiallinen rahan-
tulolähde.

Toisaalta kehityksen suunta on se, että yhä suurempi osuus kehitysmaiden alkoholista tuotetaan teollisesti. Ja tämä on se väylä, jonka kautta monikansallisilla yhtiöillä on sormensa pelissä mukana. Kortteinen painotti:

”Vaikka alkoholijuomien kansainvälinen kauppa on tärkeä

asia, niin vielä olennaisempaa — ja tämä on tämän esityksen tärkein johtopäätös — on kunkin yksittäisen kehitysmaan oman alkoholipolitiikan kehittyminen. Jos tavoitteeksi asetetaan esim. kulutuksen kasvun rajoittaminen, niin kansallinen alkoholipolitiikka on tässä keskeisessä asemassa. Käsite ’alkoholipolitiikka’ on syytä ymmärtää mahdollisimman väljäksi. Kehitysmaiden oman alkoholituotannon kasvu on usein seurausta ulkomaisen pääoman tai lisenssijärjestelyjen avulla rakennetuista panimoista ja tislamoista. Huomion kiinnittäminen tuotantoteknologian vientiin sekä erityisesti oluen raaka-
aineiden kauppaan on olennainen osa alkoholipolitiikkaa.”

Timo Kortteinen, mistä oikein on kysymys?

— Budapestin paperi oli ensimmäinen tuotos ns. monopoli-
projektista, joka varsinaisesti läh-

ti liikkeelle tämän vuoden alussa. Muutama vuosi sitten Alkon piirissä syntyi ajatus monopolijärjestelmän ”viennistä” kehitysmaihin. Mitään järjestelmää, on se sitten taloudellinen tai poliittinen, on kuitenkin hankalaa viedä sellaisenaan, eikä se ole toivottavaakaan. Sen sijaan *tietoa* voi viedä ja kokemuksia vaihtaa. Nykymuodossaan projektin keskeinen tarkoitus on organisoida keskustelua ja tutkimusta ennalta ehkäisevän alkoholipolitiikan edellytyksistä kehitysmaissa. Budapestissa esittämäni tulokset ja niiden aiheuttama reaktio perustelevat minusta entisestään tämännäyttävyyden projektin tarpeellisuutta.

— Projektia tehdään yhteistyössä WHO:n kanssa. Hanketta vetää johtoryhmä, jonka jäseninä ovat Marcus Grant WHO:n, Pekka Sulkunen Alkoholitutkimussäätiön ja Juha Partanen Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen edustajana, ja sihteerinä olen minä. Lisäksi myöhemmin mukaan tulee yksi kehitysmaiden edustaja.

— Jatkossa projekti etenee niin, että noin paristakymmenestä maasta hankitaan työpaperit eli lyhyet kuvaukset alkoholikontrollijärjestelmästä kussakin maassa. Yhteyksiä on otettu eri puolille maailmaa, ja idean vastaanotto on ollut yllättävänkin myönteinen.

Mitkä maat ovat mukana?

— Työpapereita pyritään saamaan tärkeimmistä teollisuusmaiden monopolivaltioista sekä erityisesti joukosta kehitysmaita, joissa osassa on alkoholimonopoli ja osassa ei. Monopoli on liukuva käsite — eihän se Suomessakaan ole täydellinen. Valtiollinen monopoli on projektissa määritelty väljästi. Sillä ymmärretään lähinnä valtion kykyä valvoa alkoholijuomien saatavuutta tuotanto- ja jakeluketjun jossakin tai joissakin vaiheissa.

— Jos monopoli määritellään näin, valtion määräysvallan avulla, niin jonkinasteinen monopoli näyttää maailmassa olevan pikemmin sääntö kuin poikkeus. Esim. Sambianssa valtio omistaa kaikkien olutpanimoiden osakeenemmistön. Costa Ricassa valtio kontrolloi kotimaassa tislattujen juomien tuotantoa, millä on merkitystä, koska se on rommimaita. Länsi-Samoassa valtiolla on yksinoikeus tuoda viinaa maahan.

— Tarkoitukseni on syksyn aikana käydä mahdollisimman monessa kohdemaassa tutustumassa sekä järjestelmiin että yhdyshenkilöihin. Työpapereiden pohjalta tarkoitukseni on laatia yhteenve-to tai yleistys alkoholikontrollijärjestelmien luonteesta ja kokemuksista eriasteisissa monopolimaissa ja pohtia valtiollisen alkoholipolitiikan mahdollisuuksia erityisesti kehitysmaissa.

Mihin projekti huipentuu?

— Projektin tarkoitus on päättää syksyllä 1987 loppukokoukseen, jonka isäntänä suomalainen alkoholimonopoli on lupautunut olemaan. Loppukokouksen osanottajiksi on kaavailtu korkean tason virkamiehiä pääasiassa kehitysmaista, mutta myös tärkeimmistä kehittyneistä monopolimaista. Tavoitteena on viedä keskustelua alkoholipolitiikan tavoitteista mahdollisimman korkealle tasolle, asioista päättävien keskuuteen.

Archer Tongue, ICAA:n johtaja, sanoi Budapestin konferenssin avajaispuheessa, että tarvitaan sekä kansallista että kansainvälistä alkoholipolitiikkaa ja että painopisteen pitäisi nykyisin olla jälkimmäisellä. Oletko samaa mieltä?

— Kyllä ja ei. Kansainvälisin sopimuksin voidaan kyllä säädellä alkoholikauppaa, tuontia ja vientiä. Mutta Budapestin paperissa yritin osoittaa, että ylikansalliset sopimukset eivät ratkaise

kehitysmaiden ongelmia. Jos keskimäärin vain kolme litraa sadasta kehitysmaissa kulutetusta absoluuttialkoholilitrasta on tuontitavaraa, niin se korostaa, kuinka tärkeää on näiden maiden oman alkoholipolitiikan järjestäminen.

— Mutta ei WHO eikä mikään muukaan voi pakottaa kehitysmaita mihinkään. Ainoa mahdollisuus on yrittää organisoida yhteistyötä, kokemusten ja tietojen vaihtoa. Tähän juuri monopoliprojekti tähtää. Toivon mukaan se osaltaan vaikuttaisi siihen, että yhteistyö jatkossa lisääntyisi niin asiantuntija- kuin politiikkatasolla. Tärkeää olisi, että syntyisi yhteisymmärrys olemassa olevien ongelmien määrittelystä. Se, mitä monopoliprojekti pyrkii korostamaan, on kansanterveydellinen näkökulma.

Matti Virtanen

Biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen kansainvälinen kongressi Helsingissä

Helsingissä järjestettiin 8.—13. kesäkuuta 1986 kansainvälinen biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen kongressi. Sen järjestäjänä oli Kansainvälinen biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen seura (International Society for Biomedical Research on Alcoholism, ISBRA). Paikallisista järjestelyistä vastasivat Alkon tutkimuslaboratorion biolääketieteen osasto ja Helsingin yliopistollisen keskussairaalan alkoholisairauksien tutkimusyksikkö. Kongressin järjestelytoimikunnan puheenjohtaja oli Alkon tuotanto- ja tutkimusjohtaja Kaler-vo Eriksson ja varapuheenjohtaja alkoholisairauksien professori Mikko Salaspuro. Kongressin pääsihteerinä toimi Alkon tutkimuslaboratorion biolääketieteen